

FAKULTNÍ ZÁKLADNÍ ŠKOLA OLMOUC, HÁLKOVA 4

ZÁVĚREČNÁ PRÁCE

Okolí Velkého Újezda na kole

Olomouc, červen 2014

Jiří Klein

Vedoucí práce: Šárka Kasalová

Obsah

1	Velký Újezd.....	5
1.1	Poloha.....	5
1.2	Okolí.....	5
1.3	Památky.....	6
1.4	Významní rodáci.....	6
2	Trasa Velký Újezd-Mezihořská skála.....	6
3	Vojenský výcvikový prostor Libavá.....	7
3.1	Zajímavosti akce Bílý kámen.....	7
3.2	Něco o Bílém kameni.....	7
3.3	Jarní Bílý kámen 2014.....	8
4	Velký Újezd-Veselíčko-Helfštýn.....	8
4.1	Zajímavosti trasy.....	9
4.1.1	Zámek Veselíčko.....	9
4.1.2	Cyklostezka Bečva.....	10
4.1.3	Týn nad Bečvou.....	11
4.1.4	Hrad Helfštýn.....	11

Abstrakt

Moje závěrečná práce je o mých jarních výletech na kole v okolí Velkého Újezda. Seznámí vás se zajímavostmi Velkého Újezda, s místem, kde pramení řeka Odra, s akcí Bílý kámen a s hradem s nejdelším opevněním ve střední Evropě, Helfštýnem.

Abstract

My final work is about my spring biketrips around Velky Ujezd. It will introduce you with sights of Velky Ujezd, source of river Odra, with action White Stone and with castle with longest walls in central Europe, Helfstyn.

ÚVOD

Okolí Velkého Újezda na kole

Téma jsem si vybral, protože mám rád prázdniny a těším se na letní projížďky na kole v okolí našeho městyse.

Cíl práce – chtěl bych vás seznámit se zajímavostmi v okolí Velkého Újezda

1 Velký Újezd

Velký Újezd je městys ležící mezi městy Lipník nad Bečvou a Olomoucí. Nachází se na pozvolně sestupujícím úpatí Oderských vrchů ve výšce 371 m n.m. V současnosti zde žije asi 1220 obyvatel. Pouhých 6 kilometrů od obce pramení řeka Odra. O Velkém Újezdu existují písemné zmínky již více než 700 let. Protože zde bydlíme, stal se Velký Újezd výchozím bodem k mým cyklovýletům po okolí.

Datum vzniku Velkého Újezdu je dodnes nejasné. Jisté je pouze to, že Velký Újezd byl poprvé zmíněn v moravských zemských deskách jako ves Újezd. Roku 1381 je Újezd označován jako městečko. Za dobu své existence několikrát změnil jméno. Nejprve byl zmíněn jako Velký Augesd, okolo roku 1400 – Volavý Augesd, po roce 1500 – Svrchní Augesd, roku 1600 – Hrubý Augesd, Oujezd, od roku 1950 – Velký Újezd.

Do 16. století byl přidružen k panství hradu Helfštýna. V témž století byl prodán k Veselíčku. Třicetiletá válka byla pro obec pohromou. V důsledku už nebyl Velký Újezd městečkem, ale pouhou vsí. Nový rozkvět zaznamenala obec za Podstatských, kteří vlastnili veselíčské panství. Roku 1738 zde byl založen chudobinec, o 6 let později obnovena fara. Velký Újezd také sloužil jako významná poštovní přeprahací stanice. V roce 1749 zde byl postaven vrchnostenský špitál, roku 1791 byla postavena poštovní stanice. V 19. století byl opět považován za městečko, kterým zůstalo až do roku 2007, kdy Újezdu vrácen status městyse.

1.1 Poloha

Velký Újezd se nachází v jižním podhůří Oderských vrchů 9 km od Lipníku nad Bečvou, 18 km od Přerova, 17 km od Olomouce a 18 km od města Hranice.

Zeměpisné souřadnice jsou : 49° 34' s.š.

17° 28' v.d.

1.2 Okolí

V okolí Velkého Újezda se nachází Vojenský výcvikový prostor Libavá s krásnými lesy, pramen Odry, pomník Zákřovský žalov, zámek Veselíčko, hrad Helfštýn, kamenolom Výkleky a další zajímavá místa.

1.3 Památky

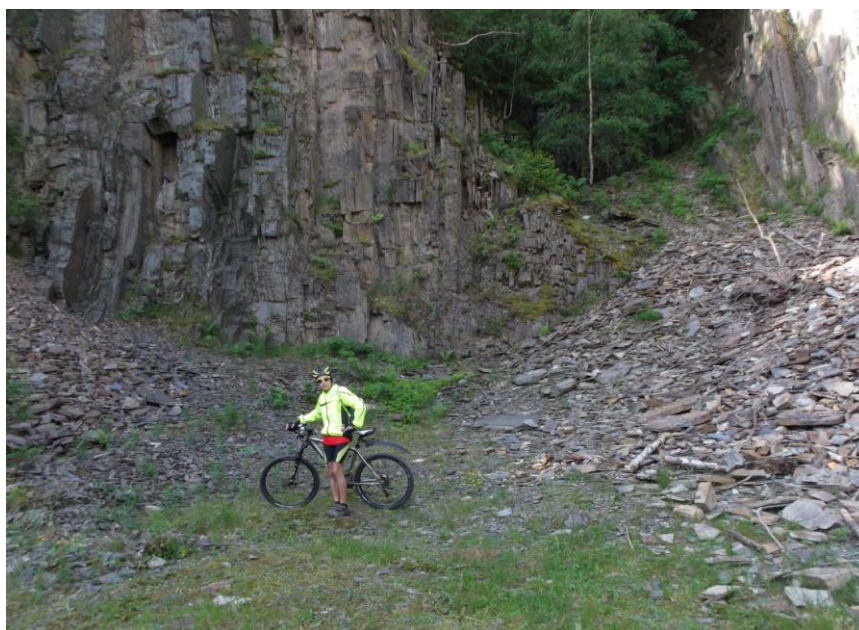
Velký Újezd byl mým výchozím bodem mých výletů na kole. V samotném městysu se nacházejí pozoruhodné památky, ke kterým patří farní kostel sv. Jakuba Staršího, bývalá poštovní přepřahací stanice, někdejší vrchnostenský špitál či kaple Panny Marie Lurdské.

1.4 Významní rodáci

K významným rodákům patří básník nezvalovské generace František Nechvátal. Většinu života prožil ve Velkém Újezdě akademický sochař profesor Vladimír Navrátil. Dalším z významných rodáků byl hrdina 2.sv. války Jaroslav Švarc, jeden ze sedmi parašutistů, kteří zahynuli v Gorazdově kostele v Resslově ulici v Praze po atentátu na Heydricha.

2 Trasa Velký Újezd - Mezihořská skála

Tato trasa patří k mým oblíbeným trasám. Vyjíždíme na ni s kamarádem, když máme málo času na vyjížděku na kole. Je krátká, měří asi jen 6,8 km. Zajímavostí je, že středem této naší trasy prochází evropské rozvodí dvou moří. Do úmoří Černého moře patří potoky, které pramení severně od Daskabátu a odvádějí vodu do Bystřice a do Bečvy. Naproti tomu do Baltského moře ústí řeka Odra, jejíž pramen je mezi Fidlovým kopcem a Křížovou horou. Trasa je tedy „světová“. Dříve se v okolí Velkého Újezda těžil kámen a moravické břidlice, které se štípou od tenkých tabulek až na hrubé desky. Jeden z bývalých břidlicových lomů je cílem této naší krátké vyjížděky.

Obr. 1 Bývalý břidlicový lom Mezihořská skála.

3 Vojenský výcvikový prostor Libavá

Možnost projet na kole vojenský výcvikový prostor Libavá je veřejnosti poskytnuta pouze 2x ročně, ve dnech 1. května a 31. srpna. Do prostoru smíte jako cyklista, pěší nebo účastník zájezdu autobusem. Vstupní stanoviště jsou: Mrsklesy, Smilov-zastávka, Město Libavá, Nové Oldřůvky, Kovářov, Zelený kříž, Kozlov, Velký Újezd, Daskabát. Účastníci musí mít u sebe občanský průkaz nebo pas, při jízdě na kole cyklistickou přílbu. Tuto akci pořádá pravidelně město Velká Bystřice, Auto-velo-klub a soubor Haná Velká Bystřice. Akce se jmenuje Bílý kámen.

3.1 Zajímavosti akce Bílý kámen

během dvou desetiletí se akce zúčastnilo 68 727 cyklistů a turistů

účastníci najeli nebo našlapali po území VVP Libavá podle odhadů minimálně přes tři miliony kilometrů cykloturistických tras

letos se pořádal jarní Bílý kámen ve čtvrtek 1. května 2014 a následný letní Bílý kámen se jede v sobotu 30. srpna 2014

3.2 Něco o Bílém kameni

Z roviny se severovýchodně od Velké Bystřice zvedají hradby lesem porostlých Oderských vrchů, které toto městečko převyšují víc jak o 400 metrů nadmořské výšky. V lesním masivu, těsně pod vrcholem tohoto pohoří, při dobré viditelnosti září ze syté zeleně do daleka jasný, bílý bod. Je to Bílý kámen.

Tato skála, je vrcholem starého lomu, v němž od dávných dob těžili kámen obyvatelé nedalekých zaniklých – vysídlených obcí po 2.sv válce z důvodu převahy německého obyvatelstva (Jestřábí a Varhoště). Stejně jako mnoho míst libavského kraje je právě i tento kus skály obestřen mnoha pověstmi. Jedna z pověstí vypráví o chudém tátovi rodiny, zlém čertu a chytré ženě, která přetřením černého kamene na bílý zachránila muži jeho duši před peklem. Nad skálou je prostorná vlnitá pastvina. Toto místo bylo již odedávna častým cílem společných výletů obyvatel z přilehlých obcí z okolních rovin, jak to dokládají i dobové fotografie z počátku dvacátého století. Návštěvníci skálu pravidelně natírali vápnem, a tím bylo dosaženo její optické viditelnosti až z kopců protilehlé

Drahanské vrchoviny. Od konce padesátých let, kdy byl vytvořen vojenský výcvikový prostor Libavá, byl pochopitelně konec nejen výstupům na tento vyhlídkový bod, ale i výpravám do celé této části Oderských vrchů. Akce Bílý kámen se pravidelně koná již jednadvacet let.

3.3 Jarní Bílý kámen 2014

Ve čtvrtek 1. května jsem se vydal na kole s otcem a svou sestrou do vojenského prostoru. Vyjeli jsme z Velkého Újezda na Kozlov, kde je vstup do vojenského prostoru. Pokračovali jsme k prameni Odry, přes Varhošť, Velkou Střelnou k Bílému kameni, pak zpět do Velkého Újezda. Na akci byl velký počet účastníků, počasí nám přálo. Vrátili jsme se po 26 km, většina trasy vedla po lesních kamenitých cestách kolem lesní studánky nazývané „U Isidora.. Akce byla vydařená, doporučil bych cyklistům i její letní období.

4 Velký Újezd-Veselíčko-Helfštýn

Byla pěkná slunná sobota 10. května 2014, a tak jsme se rozhodli s kamarádem Karlem vyjet na Helfštýn. Naše cesta začala u Dolního rybníka ve Velkém Újezdě. Většinu cesty jsme jeli po hrbolaté asfaltové cestě, která vede přes Veselíčko až do Lipníka nad Bečvou, kde začíná cyklostezka Bečva, díky které jsme dojeli až do Týna nad Bečvou. Z Týna jsme stoupali k samotnému Helfštýnu. Domů jsme se vrátili kolem půl jedné, téměř po 42 kilometrech jízdy.

Obr. 2 Vstupní most a brána hradu Helfštýna.

Tab. 1 Trasa Velký Újezd-Helfštýn

Místo	Čas v místě	Vzdálenost - km	Nadmořská výška (m.n.m.)	GPS souřadnice
Velký Újezd	9.00	0	369	49° 41' 43'' 17° 28' 58
Helfštýn	10.45	20,9	390	49° 31' 0,48'' 17° 37' 39''

4.1 Zajímavosti trasy

4.1.1 Zámek Veselíčko

Tvrz na stejném místě vznikla pravděpodobně v polovině 16. století za vládyků z Bobolusk. V roce 1573 získali tvrz Podstatští z Prusinovic (od počátku 18. století po sňatku titulováni jako rod Podstatský-Lichtenštejn), ti ji vlastnili až do roku 1945. V letech 1768-1769 byl v místech tvrze vybudován fulneckým architektem Thalerem pozdně barokní zámek s rozsáhlým parkem. Po bitvě u Slavkova byla roku 1805 zřízena v zámku polní nemocnice, kam byli sváženi ranění z napoleonských válek. Na kopci nad zámkem vznikl následně vojenský hřbitov (asi 700 pohřbených). Jako lazaret sloužil zámek ještě po bitvě u Wagramu v roce 1809 a po bitvě u Lipska v roce 1813. Na přelomu století byl kolem zámku založen park o výměře 5,4 hektarů se spoustou vzácných dřevin. Část parku před zámkem byla upravena ve francouzském stylu s terasami a byla vroubena vysokými živými ploty. Architektonicky, historicky a botanicky je park jedním z nejcennějších na severní Moravě.

Dnes slouží zámek jako Výchovný ústav pro děti a mládež. K vzácným částem interiéru patří kromě štukou zdobených stropů v prvním patře domácí kaple sv. Františka Paduánského.

4.1.2 Cyklostezka Bečva

Na trase jsme využili III. část cyklostezky Bečva, po které se velmi pohodlně jede a která má výborné značení.

Obr. 3 Cyklostezka Bečva.

4.1.3 Týn nad Bečvou

Místo radostných i bolestných návštěv Bedřicha Smetany, který sem přijel ke své sestře a švagrovi Matějkovým v roce 1852 a poté v roce 1854. Spřátelil se zde s varhaníkem a správcem místní školy Josefem Barbířem, navštívil svého bratra Antonína, sládku v Hranicích. Znovu sem přijel s rodinou v roce 1854. To však byla velice smutná návštěva. V červenci mu tady zemřela dvouletá dcera Gabriela na tuberkulózu. Je pochována na místním hřbitově. Stejná nemoc byla příčinou smrti i dcery Bedřišky v následujícím roce a její matky Kateřiny o dva roky později.

4.1.4 Hrad Helfštýn

Hrad byl založen ve 14. století slezským šlechticem Fridušem z Linavy na pozemcích drahotušského panství, roku 1312 o něj přišel a získal ho Vok z Kravař, do roku 1444 byl majetkem Kravařů, než jej koupil Vok ze Sovince. Roku 1464 jej získali Kostkové z Postupic. Od roku 1475 byl ve vlastnictví Viléma II. z Pernštejna. Od roku 1554 patřil pánům z Ludanic, roku 1580 ho vlastnil Petr Vok z Rožmberka, roku 1593 koupil Helfštýn Hynek Bruntálský z Vrbna. Po bitvě na Bílé hoře mu byl zkonfiskován a poté ho získal kardinál František z Ditrichštejna. Do roku 1656 sloužil jako vojenská pevnost, poté bylo zrušeno opevnění a výzbroj převezena do Olomouce. V 17. století byl hrad poničen a chátral. Majetkem Ditrichštejnů zůstal až do počátku 20. století, kdy z něj byla zřícenina. Vojensky nebyl hrad nikdy dobyt. Dnes spadá pod správu Muzea Komenského v Přerově (od roku 1960) – má péči stálého personálu a řady dobrovolníků. Patří k nejlépe udržovaným hradním komplexům na území ČR. Má nejdelší hradební zdi. Je zde umístěna expozice uměleckého kovářství. Od roku 1982 se zde vždy v srpnu koná mezinárodní setkání uměleckých kovářů – Hefaiston.

Závěr

Práci jsem dělal rád, bavilo mne to, dozvěděl jsem se další podrobnosti o místech v okolí, věřím, že fotky z mých cest vás přilákají do těchto míst při vašich výletech na kole.

Prohlašuji, že na celé práci jsem pracoval samostatně a uvedl jsem použitou literaturu.

V Olomouci, červen 2014

---

podpis

Literatura a zdroje

knihy:

DOMES, K: *Velký Újezd a okolí*. Ostrava: Profil, 1974

článek z časopisu:

Autor neuveden. *Zelení a doba*. Bílý kámen. Ročník 2013, číslo 3, strana 13

webové stránky:

Dostupné z:

<http://www.velkyujezd.cz/historie>

<http://kolobka.netstranky.cz/trasy-vylety/cyklostezka-becva-ca.html>

<http://www.tynnb.cz/index.php?nid=1019&lid=cs&oid=86186>

<http://www.hrady.cz/index.php?OID=3221>

<http://www.helfstyn.cz/o-hradu-helfstyn/obecna-historie-helfstyna/historie-hradu-helfstyn>